

порушень академічної доброчесності, використовувати ChatGPT, пошукові системи тощо, лише з однією метою – виконати встановлену вимогу.

Усі вище викладені причини, негативно впливають на учасників освітнього процесу, дають можливості або змушують порушувати принципи та правила академічної доброчесності.

В той же час, законодавче врегулювання академічної доброчесності, застосування відповідальності до учасників освітнього процесу та використання програмних засобів для перевірки на плагіат, з часом дозволить зменшити випадки порушення академічної доброчесності.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-206>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ПОВЕДІНЦІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Ченуша О. С.

кандидат економічних наук,

старший викладач кафедри менеджменту підприємств

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

В Україні поширення питання дотримання академічної доброчесності сформувалося не так давно, як в розвинутих країнах. У США цей процес почався з 1990-х років, в Європі більш менш затвердився у 2010 р. Крім того, значення цього явища змінювалось з часом його становлення. Від початкової асоціації із боротьбою з корупцією в більшості своїй в колах держслужби до боротьби із плагіатом у роботах студентів, у 2017 р. питання про академічну доброчесність в Україні було затверджено на законодавчому рівні [1]. В США та Європі першочергової уваги в цьому сенсі зазнало списування студентів на екзаменах, в Україні цей етап був упущений.

Згідно з розповсюдженими визначеннями поняття академічної доброчесності її порушеннями вважається: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман; хабарництво; допомога під час оцінювання; вплив на працівника, щоб він здійснив необ'єктивне оцінювання [2]. Більше уваги, попри зміни протягом часу, приділяється порушенням студентів та їх неетичної поведінки. Проте, на мою думку, важливою є сторона науково-педагогічного працівника,

викладача, який здійснює освітній процес та має бути прикладом для студентів, а також самостійно дотримуватись правил перед тим, як вимагати чогось від студентів. Зупинимось коротко на кожному з елементів академічної доброчесності для викладачів.

1. *Академічний плагіат та самоплагіат* – безумовно недопущення такого явища має стосуватися викладача, який проводить наукову діяльність, розробляє методичні матеріали до дисциплін. До того, як перевіряти студентські роботи та звинувачувати їх у плагіаті, необхідно самостійно бути відвертим (хоча б з собою) з приводу написання власних робіт. На жаль, багато науковців попри володіння вченими ступенями та званнями, багато чого вже забули, а може і не знали – хоча б з банального дотримання нових правил та трендів у написанні наукових робіт, їх оформлення, застосування програмних продуктів тощо.

З іншого боку, опублікування власних раніше опублікованих наукових результатів як нових із невеликою переробкою – це намагання виконати все зростаючі вимоги, висунуті до науково-педагогічних працівників щодо забезпечення власних дисциплін відповідними публікаціями. Це є логічним, але при частій зміні дисциплін, зміні їх назв, великій кількості дисциплін, на викладача покладеться все більше навантаження: сам освітній процес, розробленням супутніх методичних матеріалів, проведення досліджень із науковими публікаціями по кожній дисципліні, участь у формуванні відомостей про самооцінювання освітніх програм для акредитації, підвищення кваліфікацій за напрямками відповідно до необхідності відповідати ліцензійним умовам проведення викладацької діяльності, продовження трудових контрактів тощо. Навантаження зростає, особливо із переходом на дистанційну форму навчання, та має бути оптимізованим, бо в такому режимі переслідується кількість та втрачається якість.

2. *Фабрикація та фальсифікація* – брак відкритих даних раніше та неуміле використання штучного інтелекту сьогодні може призводити до викривлення даних чи їх вигадкування. Звісно це не є нормою, проте комп'ютерно-інформаційна неграмотність може призводити до таких наслідків та «порушник» буде й не знати, що вчиним недоброчесно. Хоча, як відомо, це не має звільняти його від відповідальності.

3. *Списування та обман* – хоч би як списування не стосувалось більше студентів, але до викладачів це порушення теж може бути застосоване (хоча б тому, що вони і самі були колись студентами, а звички досить важко викорінювати, якими б дорослими не ставали люди). Також до списування частково можна віднести використання штучного інтелекту, приєднання до наукових робіт інших дослідників без внесення свого вкладу. Обманом можна визначити багато дій, тому

для розроблення та впровадження ефективних дій із боротьби з академічною недоброчесністю, варто уточнити трактування обману.

4. *Хабарництво; допомога під час оцінювання; вплив на працівника, щоб він здійснив необ'єктивне оцінювання* – ці елементи об'єднані у одну групу, бо мають спільне походження та основу. Корупція в Україні процвітала з початку незалежності і попри всі старання сучасних політичних сил, вона ще присутня в достатніх обсягах. Освітня сфера не є виключенням і хоча впровадження інструментів з електронного вступу в університети, проведення єдиних екзаменів (ЗНО, НМТ, ЄВІ, ЄФВВ тощо) із застосуванням комп'ютерних технологій, цифровізація здачі екзамену на підтвердження знання державної мови тощо знизило можливості застосування корупційних схем, вони все ще є. З одного боку, для їх подолання потрібне якісне правове поле, з іншого – окреслення відповідальності та притягнення до цієї відповідальності, з третього – зміна у звичках та поглядах, оскільки менталітет теж впливає на такі моменти. І можливо не лише той, хто бере хабар має бути в центрі уваги, а також і той, хто намагається його дати – чим це не порушення доброчесності.

Як висновок, етичність поведінки викладача як прикладу для нових поколінь має бути беззаперечною, бо це важливий момент для виховання молодого покоління у стінах університетів. Щодо України, то у ще є багато викликів дотримання академічної доброчесності, але і багато можливостей для побудови ефективної системи її запровадження в освіті та науці.

Список посилань

1. Про освіту: Закон України. ВВР, 2017, № 38-39, с. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

2. Академічна доброчесність залежить від усіх учасників освітнього процесу. Освітній омбудсмен України. 2021. URL: <https://eo.gov.ua/akademichna-dobrochesnist-zalezhyt-vid-usikh-uchasnykiv-osvitnoho-protsesu/2021/04/30/>